שלום עליכם

אין אַ קאַרנאַוואַל־נאַכט

— 1 —

ר׳ שמואל הוירדעס האָט באַגלייט די טאָכטער ביז צו דער טיר. ער האָט געוואָלט עפּעס זאָגן, נאָר דאָס מיידל האָט שטיל אַראָפּגעהאַלטן די אויגן צו דער ערד און דער קנייטש, וואָס האָט זיך פֿאַרקרימט איבער איר אייבערשטער ליפּ, האָט אַזוי געשוויגן, אַז דער אַלטער ייִד האָט, קוקנדיק אויף איר, אַראָפּגעשלונגען די ווערטער און זיך אייניקע מאָל די ברייטע האַנט איבער דער באָרד אַריבערגעצויגן, און שווײַגנדיק זיך איבער דער שטוב אַרויף־און־אַראָפּ געדרייט.

אַז דאָס מיידל מיט איר ברודער, וועלכער האָט זי באַגלייט מיט דער לאַמטערן, האָבן שוין געהאַט די שטוב פֿאַרלאָזט, האָט זיך דער אַלטער געטראַכט: רבונו של עולם, לאָז קומען פֿאַר דיר די שאַנד פֿון יונגע קינדער, וואָס טראָגן זי רויִק איבער פֿאַר דײַן כּבֿוד וועגן.

דאָס מיידל, וואָס האָט אין איר אָרעם געהאַלטן רויטן זײַדנשטאָף און נאָדלען און העקלען מיט זילבער־פֿעדעם און גאָלדפֿעדעם, האָט שטיל נעבן איר ברודער די שמאָלע געסלעך פֿון רוימער געטאָ דורכגעצויגן. עס איז געווען אַ ליכטיקע לבֿנה־נאַכט און די לאַמטערן, וואָס דער ברודער האָט געהאַלטן אין האַנט, איז מער געווען לכּבֿוד איר, ווײַל אַ כּלה־מיידל טאָר נישט אַליין גיין בײַ נאַכט, און עס הייסט: זעט אַ כּלה־מיידל גייט. איידער דעם וועג צו באַלײַכטן, וועלכער איז גענוג העל געווען פֿון לבֿנה־ליכט און לאַמטערנשטראַלן, וואָס האָבן אַרויסגעשײַנט פֿון די הײַזער, זײַנען זיי ביידע שטיל פֿאַרבײַגעגאַנגען די אָקטאַוויאַ־אַלעע, אין וועלכער די אַלטע רוימערס האָבן טיטוסן מקבל פּנים געווען נאָך זײַן ירושלים־ניצחון און פֿון וועלכער עס האָט איצט אַרויסגעשײַנט אַ שטאָלצער קרייץ מיט די העברעיִשע ווערטער: „האַרטנעקיק פֿאָלק, וואָס דו טוסט אָפּקערן דײַן רוקן פֿון גאָטס וואָרט״.

כאָטש זיי האָבן שוין אַזוי פֿיל מאָל די העברעיִשע ווערטער אַראָפּגעלייענט פֿון דער קירך און זײַנען ביידע שוין נישט איין מאָל געוואָרן אַרײַנגעשמיסן מיט דער בײַטש פֿון די שומרים שבת נאָך מיטאָג צו הערן די דרשות פֿון די פּריידיקערס, דאָך האָבן, אַזוי אויף דעם ברודער, ווי אויף דער שוועסטער, די העברעיִשע ווערטער פֿון קרייץ אַראָפּ געמאַכט אַ מין ווילדן אײַנדרוק, און אַ טיפֿע שרעק, אַ באַהאַלטענע שרעק, איז זיי פּלוצלינג באַפֿאַלן. שטילשווײַגנדיק זײַנען זיי ביידע נעבן אַנאַנדער געגאַנגען, ביז זיי זײַנען אָנגעקומען פֿאַר ר׳ יוספֿס הויז. דער ברודער האָט נישט געוואָלט מיטאַרײַנגיין; ער האָט געוווּסט, אַז דרינען געפֿינט זיך זײַן כּלה, מיט וועלכער ער וואָלט זיך נישט געוואָלט טרעפֿן איצט, אין אַזאַ מינוט. האָט ער זיך אָפּגעשיידט פֿון דער שוועסטער מיט בלויז אַ גוטע נאַכט און, אַזוי ווי זיי זײַנען שווײַגנדיק געגאַנגען, אַזוי האָבן זיי זיך שווײַגנדיק אָפּגעשיידט.

בײַ ר׳ יוספֿן אין דער גרויסער שטוב זײַנען שוין געווען פֿאַרזאַמלט די פֿאָרנעמסטע ייִדישע טעכטער פֿון דער קהילה רוים און בײַ דער שײַן פֿון קליינע אייללעמפּלעך האָבן זיי אויף טײַערן רויטזײַדן שטאָף מיט זילבער־פֿעדעם און פּורפּור־פֿעדעם אויסגעהעפֿט דיוואַנען.

דעם מיידלס אַרײַנקומען האָט נישט געמאַכט קיין אויפֿזען, ווי עס וואָלט אַן אַנדער מאָל דער פֿאַל געווען. זי האָט זיך נישט געוויטעוועט מיט אירע חבֿרטעס; זי האָט נאָר לײַכט מיטן קאָפּ געגריסט צו איר ברודערס כּלה, וואָס האָט איר שוואַרצן ייִדיש־שפּאַנישן קאָפּ אויפֿגעהויבן בײַ איר אַרײַנקומען. שווײַגנדיק האָט זי זיך, ווי אירע חבֿרטאָרינס, צו דער אַרבעט אַנידערגעזעצט, האָט אַ קאָפּ פֿון אַ לייב, וואָס זײַן פֿוס אירע אַ חבֿרטע האָט געהאַט, אָנגעהויבן

В КАРНАВАЛЬНУЮ НОЧЬ*

I.

Реб Шмуел Ойрдес проводил свою дочь до самых дверей. Он что-то хотел сказать, но девушка тихо вперила взор свой в землю, и искривленная морщинка на ее верхней губе была до того насыщена молчанием, что старый еврей, глядя на нее, проглотил свои слова и провел несколько раз широкой рукой по бороде и начал прохаживаться по комнате взад и вперед.

Когда девушка с братом, провожавшим ее с фонарем, оставили дом, старик мысленно сказал: — Творец Вселенной, пусть дойдет до тебя позор юных детей, которые его переносят спокойно, ради имени Твоего.

Девушка, которая держала подмышкой кусок красного шелка с иголками и петельками, с серебряными и золотыми нитями, тихо шагала рядом с братом своим по узким уличкам римского Гетто. Стояла светлая лунная ночь, и фонарь, который брат ее держал в руке, служил больше знаком, что вот, мол, идет невеста, — потому что невеста не должна итти одна ночью, — чем средством освещения дороги, которая была довольно светла от лунного света и фонарных лучей, светившихся из домов. Тихо эти двое прошли мимо аллеи Октавия, где старые римляне торжественно встретили Титуса после его победы над Иерусалимом, и из которой теперь светился стальной крест с гебрайскими словами: «О, ты, жестковыйный народ, который отворачивается от Божьего слова».

Хотя бесчисленное число раз они уже читали эти гебрайские слова с высоты храма и не раз в субботние дни сторожа их загоняли бичами на проповеди проповедников, все же гебрайские слова с креста произвели такое сильное впечатление и на брата и на сестру, что глубокий страх напал на них внезапно. В глубоком молчании шли они рядом, пока не подошли к дому реб Иосифа. Брат не хотел войти с нею: он знал, что внутри находится его невеста, с которой не хотелось ему встретиться в такой момент. Он простился с сестрой простым «досвиданья» и точно так же, как они молчаливо шли, они молчаливо расстались.

У реб Иосифа в самой большой комнате уже были собраны самые почетные еврейские девушки общины, и при свете маленьких оливковых лампочек они вышивали на ценном красном шелке серебряными и пурпуровыми нитями.

Появление девушки не привлекло ничьего внимания, как было бы обычно. Она не поздоровалась со своими подругами, она только слегка кивнула головой невесте брата,

אויסצונייען. און שטיל איז געווען בײַם אַרבעטן, ווי עס וואָלטן דאָ נישט יונגע כּלה־מיידלעך געזעסן מיט יונג בלוט אין די אָדערן און מיט יונג ווילן אין האַרצן. נישט עס האָט אָפּגעקלונגען דאָס ריינע מיידל־לאַכן, וואָס באַגלייט אַזאַ אַרבעט, ווען דאָס כּלה־מיידל העפּט־אויס אַ טלית־בײַטל פֿאַר איר חתן און דאָס לאַכן מאַכט די פֿאַרב העלער. עס איז גיכער גלײַך געווען, ווי אַלטע ווײַבער וואָלטן געזעסן אין אַ מגפּה־נאַכט און וואָלטן זיך תּכריכים אויפֿגענייט — צו דעם קומענדיקן טויט.

וואָרעם דאָס העפּטן איז געווען אַן אַרבעט פֿון אונטערטעניקייט און שאַנד. די ייִדישע כּלה־מיידלעך האָבן דיוואַנען אויסגעהעפּט צו באַפּוצן דעם טיטוס־בויגן, וואָס מען האָט געשטעלט לכּבֿוד טיטוסן, נאָך דעם ווי ער איז פֿון דער דעראָבערונג פֿון ירושלים צוריקגעקומען. איצטער באַפּוצט מען דעם בויגן לכּבֿוד דער פּראָצעסיע פֿון דעם „הייליקן פֿאָטער", וואָס וועט מאָרגן, אין ערשטן טאָג פֿון קאַרנאַוואַל, דורך דעם טיטוס־בויגן דורכגיין און מיט זײַן פֿוס טרעטן אויפֿן קאָפּ פֿון עלטסטן רבֿ, וואָס וועט אים אַ ספֿר־תּורה דערלאַנגען. און די מנורה מיט דעם שולחן הזהבֿ, וואָס זײַנען אויסגעהאַקט אין די ווענט פֿון דעם בויגן, וועלן אַרויסקוקן די דיוואַנען, וואָס די ייִדישע טעכטער האָבן אויסגעהעפּט, און וועלן אין דער שטיל, מיט אַ שטילער ווערדע, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַזעלכע מיוחסים ווי זיי זײַנען, איבערטראָגן זייער צער. אַזוי זײַנען געזעסן די ייִדישע טעכטער און האָבן, נישט מיט קיין איין וואָרט די טרויעריקע שטילקייט צו שטערן, געטאָן זייער אַרבעט.

אין דעם איז אַרײַנגעקומען דער אויפֿזעער פֿון דער מאָרגנדיקער צערעמאָניע און, אָן אַ וואָרט צו זאָגן, איז ער צוגעגאַנגען צו דער אַרבעט, האָט אָנגענומען די שטיקער און באַקוקט זיי איינס נאָכן אַנדערן.

די פֿאָטערס פֿון די מיידלעך האָבן זיך אין דער טיר געוויזן, נישט איבערצולאָזן דעם גוי מיט ייִדישע טעכטער אַליין, אַזוי ווי

דער דין איז. אַרײַנצוגיין האָבן זיי דאָך מורא געהאַט, זיי זאָלן דעם גוי נישט דערצאָרענען.

דער אויפֿזעער האָט איין שטיק נאָך דעם אַנדערן פֿון דער האַנט געוואָרפֿן און, נישט ווי עפּעס קענענדיק מעיז פּנים זײַן די מיידלעך, וואָס זײַנען אין זייערע שוואַרצע זײַדענע שטאָפֿן־קליידער און די פּערלען געשמיקט, ענלעך געווען צו געפֿאַנגענע פּרינצעסינס, האָט ער זיך צו די ייִדן געווענדט אין דער טיר:

— ייִדן, גנבֿים! איר ווילט אונדז אָפּנאַרן מיטן שטאָף און פֿעדעם!...

און אַרויסגייענדיק האָט ער זיך צו זיי געווענדט:

— וועט איר נישט מיט אַנדערע דיוואַנען דעם בויגן באַפּוצן, וועל איך לאָזן די פּרוכתן פֿון אײַערע שולן און די העמדלעך פֿון אײַערע ספֿרי־תּורות אַראָפּרײַסן און מיט זיי דעם בויגן אויספּוצן.

— זע, דאָס שענסטע, דאָס בעסטע... — האָבן זיך טייל פֿון די ייִדן געפּרוּווט בײַ אים בעטן.

— ביז צום ערשטן קלאַנג פֿון פּעטערס קירך האָט איר צײַט!...

— האָט ער שטרענג געזאָגט און איז אַרויס פֿון דער שטוב.

די מיידלעך האָבן זייער אַרבעט אָפּגעהאַקט און, האַלטנדיק די פֿעדעם אין די הענט, האָבן זיי טייל אויף דער ערד געקוקט, טייל צו די פֿאָטערס, טייל ווײַט אין פֿענצטער אַרײַן, געשעמט זיך צו באַגעגענען מיט די בליקן. די פֿאָטערס אויף דער שוועל פֿון דער טיר זײַנען אויך שווײַגנדיק געבליבן, אַ מינוט נאָכגעדענקט. אַזוי האָבן אַלע געוואַרט אין שווײַגן.

דער עלטסטער, דער באַלעבאָס פֿון דער וווינונג, ר' יוסף, האָט זיך אָפּגערופֿן:

— ייִדישע טעכטער, דער כּבֿוד פֿון דער תּורה איז איצט אין אײַערע הענט. טוט ווי איר פֿאַרשטייט.

אַ מינוט האָבן נאָך די ייִדישע טעכטער געוואַרט. באַלד דערויף, מיט רויִקע טריט, אָן אַ וואָרט צו ריידן, האָט זיך אויפֿגעהויבן דעם באַלעבאָס' טאָכטער, די כּלה פֿון לאהס ברודער, און איז אין איר

...при входе ее подняла свою черную еврейско-испанскую голову. Молчаливо, как ее подруги, она присела к работе и начала вышивать голову льва; ее подруга вышивала ногу. Во время работы царила такая тишина, что казалось, что здесь сидят не молодые девушки, в жилах которых молодая кровь, а в сердце — молодая воля. Не звучал здесь чистый девичий смех, сопровождающий работу невесты при вышивании мешочка для «Талиса» своему жениху, когда смех этот делает краски на мешочке еще ярче. Скорее казалось, что старые женщины сидят в чумную ночь и шьют себе «тахрихим» в ожидании смерти.

Вышивание это было работой угнетения и позора. Еврейские девушки вышивали ковры для украшения арки Титуса, воздгигнутой в его честь, когда он вернулся после занятия Иерусалима. Теперь украшают эту арку в честь процессии «святого отца», который пройдет завтра, в первый день карнавала, через арку Титуса, и ступит ногой на голову старейшего раввина, который преподнесет ему «Сефер-Тору». И «Менора» и «Золотой стол», высеченные в стенах арки, будут выглядывать из под ковров, вышитых еврейскими дочерьми, и будут нести свое горе молчаливо, с тихим достоинством, как подобает таким «меюхосим», как они.

Так сидели еврейские девушки и работали, не прерывая тоскливую тишину ни одним словом.

Вдруг вошел надсмотрщик завтрашней церемонии и, не говоря ни слова, подошел к работе, взял в руки вышиваемые ковры и стал рассматривать один за другим.

Отцы девушек показались в дверях, дабы не оставить «гоя» наедине с еврейскими девушками, как того требует закон. Но войти они все же побоялись, чтобы не озлобить «гоя».

Надсмотрщик бросал один ковер за другим и, как бы не смея обратиться к девушкам, которые выглядели в своих черных шелковых платьях, украшенных жемчужинами, как пленные принцессы, он обратился к евреям, стоящим у дверей:

— Евреи, воры! Вы нас хотите обмануть на материале и на нитях!...»

И покидая комнату, он сказал им:

— Если вы не разукрасите арку другими коврами, я сдеру с ваших синагог «порейхесы» и с ваших «Сефер-Тойрес» их «ментелех», и ими разукрашу арку».

— До первого звона храма Петра вы имеете время!... и покинул дом.

Девушки прервали работу и, держа нити в руках, некоторые из них вперили взоры в землю, иные—в своих отцов, другие смотрели в окна, стыдясь встретиться глазами. И отцы на пороге комнаты тоже стояли немые, задумавшись. Все ждали в молчании.

Самый старший, хозяин квартиры, реб Иосиф, отозвался:

— «Еврейские девушки, честь Торы лежит теперь в ваших руках. Делайте по вашему усмотрению.»—

Минуту девушки еще ждали. Но потом поднялась, без единого слова, дочь квартирохозяина, невеста брата Леи, и спокойными шагами вошла в свою комнату, открыла свой сундук, в котором лежало ее приданое и вы-

צימער אַרײַנגעגאַנגען, איר קאַסטן אויפֿגעעפֿנט, אין וועלכן עס איז געלעגן איר אויסשטײַער, און האָט פֿון דאָרט אַרויסגענומען אַ שוואַרץ סאַמעט מענטל, אויסגעהעפֿט מיט גאָלדענע פֿעדעם דער כּותל מערבֿי מיט די פֿיר טענענביימער. די בלעטער פֿון די טענענביימער זײַנען געווען פֿון מאַטע זילבער־פֿעדעם, באַפּוצט אַרום מיט ווײַנטרויבן־בלעטער פֿון דעם זעלביקן מאַטן שטאָף, און דאָ און דאָרט זײַנען אויף די בלעטער געהאַנגען טויטראָפּנס, אַרויפֿגעוואָרפֿן פֿון אַ מאַטער זילבערטאַץ. די אַרבעט איז געווען זייער קונציק און איידל אויסגעפֿירט. שוין דאָס דריטע יאָר, זינט זי איז אַ כּלה געוואָרן העפֿט זי אויס פֿאַר איר חתן אַ טלית־בײַטעלע, אין וועלכן מען וועט אים דאָס ערשטע מאָל דעם טלית דערלאַנגען צו דער חופּה. אַלע אירע מיידל־חלומות, אַלע אירע כּלה־חלומות האָט זי אַרײַנגענייט מיט די פֿעדעם אין דעם זעקל אַרײַן. מיט איר פֿרייד זײַנען די פֿאַרבן העלער געוואָרן, מיט איר טרויער זײַנען די פֿאַרבן טונקעלער געוואָרן. און גאָר נישט ריידנדיק, האָט זי די חתן־מתּנה, פֿון די כּלה־הענט געהעפֿט, אין שטוב אַרײַנגעבראַכט און שווײַגנדיק אויף דעם טיש אַנידערגעלייגט.

און יעדע כּלה נאָך איר איז אַהיימגעגאַנגען און פֿון איר קאַסטן איר חתנס זאַק, מצה־צוועל [1] און חופּה־טוך אַרויסגענומען, אין דער שטוב צו ר׳ יוספֿן געבראַכט און שווײַגנדיק אויף דעם טיש אַנידערגעלייגט.

און די ייִדישע מיידלעך האָבן די טלית־זעק צוזאַמענגענייט און פֿון דעם אַ גרויסן טעפּעך געהעפֿט צו באַפּוצן דעם טיטוס־בויגן, וואָס די אַלטע רוימערס האָבן לכּבֿוד אים אויפֿגעשטעלט, ווען ער איז קיין רוים צוריקגעקומען פֿון דעם נצחון איבער ירושלים.

нула оттуда черный бархатный мешочек, на котором было вышито золотыми нитями «стена плача» с четырьмя деревьями. Листья деревьев были вышиты серебряными нитями и разукрашены вокруг виноградными листьями из того же материала, и здесь и там на листьях висели капельки росы, вышитые матовым серебристым бисером. Работа была искусная и очень тонкая. Уже третий год, с тех пор, как стала невестой, она вышивает для своего жениха мешочек для Талиса, в котором ему впервые преподносят Талис, чтобы итти под венец. Все свои девичьи мечты, все свои невестины мечты она вшила с нитями в этот мешок. От ее радости краски стали ярче. От ее горестей краски меркли. И, не говоря ни слова, она внесла в комнату подарок жениху, вышитый руками невесты, и молча положила его на стол.

И после нее каждая невеста пошла домой и из своего сундука вынула мешок для Талиса, серветку для прикрытия «мацы», венчальное покрывало, принесла к реб Иосифу домой и молча положила на стол.

И еврейские девушки соединили талисные мешочки в большой ковер для украшения арки Титуса, которую старые римляне воздвигли в его честь, когда он вернулся в Рим после победы над Иерусалимом.

— 2 —

אין דער זעלביקער נאַכט האָבן זיך די שווערע טויערן פֿון דער הייליקער פּעטרוס־קירך אויפֿגעעפֿנט. און דער ייִד פֿון דער שטאָט נצרת, וואָס איז אין גליל, איז פֿון זײַן קרייץ אַראָפּ און די מזרח־וואַנט פֿון דער פּעטרוס־קירך פֿאַרלאָזט. זײַן וווּנד אין דער זײַט און זײַן קערפּער האָט ער אַרומגעהילט מיט יוספֿס לײַלעך פֿון דער שטאָט ערימתא און האָט אַליין איבער די גאַסן פֿון רוים געוואַנדלט. קיין געלן פֿלעק אויף זײַן רוקן, דעם צייכן פֿון זײַנע ברידער, האָט ער נישט געטראָגן, און די שומרים האָבן אים נישט אָפּגעהאַלטן, כאָטש די טויערן פֿון געטאָ זײַנען שוין לאַנג געווען פֿאַרקלאַפּט און ער, אַ ייִד, האָט זיך נישט געטאָרט געפֿינען אויף יענער זײַט געטאָטויער נאָך דעם לעצטן קלאַנג. רוים איז געווען באַשעפֿטיקט מיט מאַסקעס קלעפּן און קאָסטיומען זיך אויפֿנייען צום מאָרגנדיקן קאַרנאַוואַל. די רוימערס האָבן נישט געזען דעם מענטשנגאָט, וואָס האָט זייער הייליקע קירך פֿאַרלאָזט און צווישן זיי זיך אַרומגעדרייט. עס האָט זיך זײַן לײַלעך געבלייכט צווישן די הויכע זײַלן, וואָס זײַנען אויפֿן פּעטרוס־פּלאַץ. אַליין איז ער איבער דעם אַלטן בית־המדרש פֿאַרבײַגעגאַנגען, וואָס שטייט קעגן איבער דעם קאָליסיי. ער האָט געהערט די ייִדנס געוויין פֿון אינעווייניק, ווי זיי בעטן, אַז גאָט זאָל זיי בײַשטיין מאָרגן, בײַ דעם ערשטן קאַרנאַוואַל זונטיק, נישט פֿאַרשעמען, אַז זיי זאָלן נישט פֿיל חרפּות אַריבערטראָגן. און אַז דער הייליקער פֿאָטער, ווען ער וועט זײַן פֿוס אויפֿן קאָפּ פֿון אַלטן רבֿ טרעטן, זאָל די ספֿר־תּורה, וואָס מען וועט אים דערלאַנגען, נישט צו דער ערד וואַרפֿן. ער איז פֿאַרבײַ דעם קאָליסיי געגאַנגען. די לבֿנה אַליין האָט אין דעם גרויסן, שרעקלעכן מויער אַרומגעשפּאַצירט, נישט געקענט פֿון אים אַרויסקומען. דער ייִד פֿון דער שטאָט נצרת האָט זיך געדאַכט נאָך צו פֿאַרנעמען די רופֿן פֿון זײַן נאָמען פֿון זײַנע ערשטע גלייביקע, וואָס האָבן, ראַנגלענדיק זיך מיט די חיות, אים אויסגערופֿן ביז דעם לעצטן זיפֿץ.

II.

В ту же самую ночь тяжелые двери святого храма Петра открылись. И еврей из города Назарета, что в Галилеи, сошел со своего креста и оставил храм Петра. Свою рану в боку и свое тело он окутал простыней Иосифа из города Аримата и начал блуждать по улицам Рима. Желтого пятна на своей спине, знака своих братьев, он не носил и сторожа его не останавливали, хотя ворота Гетто уже давно были закрыты наглухо, и он, как еврей, не имел права находиться по ту сторону ворот Гетто после последнего звона... Рим был занят клеением масок и шитьем костюмов к завтрашнему карнавалу. Римляне не видели человека—Бога, оставившего их святой храм и блуждавшего среди них. Его простыня белела среди высоких колонн площади Петра. И он прошел мимо старого Бет—Гамидраша, находящегося против руин Колизеума. Он слышал плач евреев изнутри, их молитвы, чтобы Бог их охранил завтра, в первое воскресенье карнавала, чтобы он уменьшил их позор, и чтобы святой отец не бросил на землю «Сефер—Тору», которую ему преподнесет старый раввин, когда святой отец ступит ногой на голову раввина. Он прошел мимо руин Колизеума. Только луна прогуливалась внутри больших, страшных стен, бессильная выбраться из них. Еврею из Назарета почудилось, что он слышит свое имя, исходящее из уст первых уверовавших в него, когда они выговаривали его вместе с последним стоном во время борьбы с дикими животными.

דער מענטשנגאָט איז דורכגעגאַנגען דעם אויגוסט־טויער, וואָס שטייט בײַ דעם אַרײַנגאַנג פֿון דער שטאָט רוים. אין נאַכט געהילט האָט ער דאָרט געטראָפֿן משיחן זיצן אויף אַ שטיין און אָנגעבונדן צו דער וואַנט בײַ ביידע פֿיס מיט צוויי שוואַרצע שווערע קייטן. אין האַנט האַלט ער דעם שופֿר, דאָס קריגל אייל שטייט בײַ אים, און ער וואַרט אויף גאָטס וואָרט, ער זאָל אים הייסן צו באַפֿרײַונג בלאָזן. די אויגן אײַנגעגראָבן אין דר׳ערד, און דער שטאָלצער הויכער שטאָלענער שטערן — ווי אַ שילד קעגן איבער דער שרעקלעך לאַנגער וויאַ אַפּיאַ[2]. דער מענטשנגאָט האָט זיך צו משיחן געווענדט און האָט געזאָגט אַזוי:

— משיח, איך בין צו דיר געקומען. זײַ מיר מוחל איבער אַלץ, וואָס זיי טוען אין מײַן נאָמען.

משיח האָט דעם קאָפּ געבויגן צו דר׳ערד און געשוויגן.

— צי בין איך דען נישט צו אײַך געקומען? צי האָב איך דען נישט ווי אַ הון, וואָס נעמט אירע יונגע הינדעלעך אונטער איר פֿליגל אַרונטער, געוואָלט אײַך אַרונטערנעמען? צי האָב איך דען פֿאַר אײַך מײַן בלוט נישט פֿאַרגאָסן אין מײַן מאַמעס אויגן? צו וועמען בין איך דען געגאַנגען? אין אונדזערע בתי־מדרשים האָב איך מיך דען נישט געפֿונען? אין די שולהויפֿן האָב איך מיך דען נישט אויפֿגעהאַלטן, און צווישן אײַך און פֿאַר אײַך מײַן וואָרט פֿאַרשפּרייט? און ווי פֿון אַן אָפּקרעציקן האָט איר זיך פֿון מיר אָפּגעשיידט. און איצט זײַנען פֿרעמדע געקומען, דאָס לײַלעך האָבן זיי פֿון מײַן לײַב געריסן און אויף פֿענער עס צעשניטן. די פֿענער האָבן זיי אין מײַן בלוט געטונקען, און מיט זיי ציִען זיי אויס — טרערן און צער צווישן מײַנע ברידער צו פֿאַרגרייטן מיט מײַן נאָמען אויף זייערע ליפּן. מײַן וואָרט צו שלום האָבן זיי צו מלחמה פֿאַרדרייט, מײַן וואָרט צו סליחה האָבן זיי צו נקמה פֿאַרקערט. די בחורים פֿון מײַן פֿאָלק האָבן צו זייערע וועגן געשפּאַנט. און די כּלות, מײַנע שוועסטער מיט שאַנד און שפּאָט האָבן זיי זייערע אויגן צו דער ערד געדריקט.

משיח האָט דעם קאָפּ געבויגן צו דער ערד און געשוויגן.

— און אויף מײַן שטול האָבן זיי זיך געזעצט, צו פֿרעסן און צו זויפֿן און צו רעגירן איבער דער וועלט. זע, זיי זאָגן ווערטער אין מײַן נאָמען, וואָס איך האָב זיי נישט געזאָגט. דאָס טרויעריקע געמיט האָבן זיי נישט געטרייסט. די טרערן פֿון דעם אומגליקלעכן האָבן זיי נישט געווישט. דעם אונטערגעדריקטן טוען זיי נאָך מער אונטערדריקן און דעם דערהויבענעם טוען זיי חנפֿענען. אָ, איר פֿרעמדע, ווער האָט אײַך דאָס רעכט געגעבן, איר זאָלט משפּטן צווישן אַ ברודער און אַ ברודער? מײַן ווייטיק טוט איר דאָך נישט פֿילן און מײַן צער טוט איר דאָך נישט פֿאַרשטיין.

משיח האָט דעם קאָפּ געבויגן צו דער ערד און געשוויגן.

— דאָ, בײַ דיר, וויל איך זיצן. מײַנע הענט, ווי דײַנע, זאָלן זיי צו די מויערן קייטן. מײַנע אויגן, ווי דײַנע, וועל איך אין דער ערד אײַנגראָבן. און מיט מײַנע ברידער אין איינעם, און מיט מײַנע שוועסטער אין איינעם — שאַנד און שפּאָט אַריבערטראָגן. וואָרעם דערווידער איז מיר זייער לויב און געזאַנג. וואָרעם צו מײַן האָלץ טוען זיי זיך בוקן און מײַן וואָרט האָבן זיי געטאָן פֿאַרגעסן. דאָ, מיט דיר, וויל איך וואַרטן, ביז עס וועט קומען דער טאָג פֿון גאָט, און דו וועסט מיט דײַן שופֿר בלאָזן, צו פֿאַרזאַמלען די פֿעלקער אונטער דײַן באַרג. און, ווי דער געטרײַער שעפֿער זײַן שאָף, אין טאָג פֿון היץ און וואַרעמקייט, זאַמלט פֿון וואַסער אויף, וועל איך מײַן סטאַדע צוזאַמענעמען און וועל גאַנץ מאַכן דאָס, וואָס דער לייב האָט פֿאַרצוקט, און וואַרעמען דאָס, וואָס דער ווינטער האָט פֿאַרקילט, און היילן דאָס, וואָס די הינט האָבן צעביסן; און ווישן וועל איך די טרערן פֿון אומגליקלעכן, און הייבן דאָס צעבראָכענע געמיט, וואָרעם דענסטמאָל וועל איך זײַן מיט זיי און מײַנע ווערטער וועלן לעבן אין זיי.

[2] דער קייסערלעכער וועג, אויפֿגעבויט פֿון אַפּיאָ קלאַודיאָ 312 יאָר פּ״ק, פֿון רוים ביז ברינדיזי.

Человек—Бог прошел через «ворота Августа», стоящие при входе в город Рим. И он там увидел, плененного ночью, Мессию, сидящего на камне и прикованного к стене обоими ногами двумя черными, тяжелыми цепями. В руке он держит трубный рог, кувшин масла стоит около него, и он ждет Божьего слова, приказа трубить к избавлению. Глаза его смотрят в землю, и гордый, высокий лоб — как щит против страшной, длинной «Пиа—Апии». Человек — Бог обратился к Мессии и так сказал:

— Мессия, я пришел к тебе. Прости мне все то, что они делают во имя мое.

Мессия опустил голову к земле и — молчал.

— Неужели я не пришел к вам? Неужели я не хотел обнять вас, как курица, которая соединяет своих цыплят под своим крылом? Неужели я не пролил кровь свою на глазах моей матери для вас, для вас? К кому же я шел? Неужели мое место не было в наших синагогах? Неужели я не проводил свое время во дворах синагог? И распространял свое слово среди нас и для нас? И вы отвернулись от меня, как от прокаженного. А теперь пришли чужие, простыню мою они сорвали с моего тела и разрезали на флаги. И флаги эти они мочили в моей крови. А с ними они маршируют, чтобы сеять слезы и горе среди моих братьев, с моим именем на устех. Мой призыв к миру они превратили в войну, призыв к прощению они превратили в месть. Юношей моего народа они впрягли в свои колесницы. И невест, моих сестер, позором они заставили их вперить глаза свои в землю.

Мессия гнул голову к земле и молчал.

— И на мой стул они уселись, чтобы жрать, попивать, и властвовать над миром. «Смотри, —, они говорят от моего имени слова, которые я не произносил. Душу страждущего они не утешали, слезы несчастных они не осушили. Угнетенного они угнетают еще больше, и властвующему они льстят. О, вы чужие, кто дал вам право судить между братьями? Ведь вы не чувствуете моей боли и мое горе вам ведь не понятно? —

Мессия гнул голову к земле и молчал.

— Вот здесь, около тебя, я хочу сидеть. Пусть прикуют мои руки к стене, как твои. Мои глаза я вперю в землю, как ты. И буду нести позор и насмешки вместе с братьями моими, вместе с сестрами моими, потому что претит уж мне от их хвалений и песнопений. Потому что они преклоняют колени перед моим деревом, а слово мое они забыли. Вот здесь, с тобой, я хочу ждать, пока не придет Божий день, и ты не затрубишь в свой рог, чтобы собрать народы у подножья твоей горы. И как верный пастух собирает свое стадо из воды в жаркий день, так я соберу свое стадо и сделаю целым то, что лев растерзал, и согрею то, что зима остудила, и исцелю то, что собаки укусили. И я утру слезы несчастного, и я подниму павшего духом, потому что тогда я буду с ними и мои слова будут жить в них.

...עס איז געקומען די צײַט פֿון לויפֿן. די ענגע קאָרזע [3], וואָס שטייט מיט אירע אַלטע באַלעבאַטים, די ערנסטע הײַזער, פֿון דור־דורות, איז געוואָרן אײַנגעטונקען אין אַ ים פֿון פּערסישע היט און טערקישע מיצן, געפּאַקט זײַנען געווען די באַלקאָנען מיט די פֿאָר־נעמסטע סיניאָרעס און סיניאָרן, אין ווילדע מאַסקעס און אויסגע־לאַסענע קאָסטיומען, און האָבן זיך מיט גרויס נײַגעריקייט צוגעקוקט צום לויפֿן. פֿון יעדן פֿענצטער און באַלקאָן, ווו די רוימער־געזעל־שאַפֿט איז געווען פֿאַרזאַמלט, פֿון אַרקאַדאַ מיציאַנאַ איבער דער גאַנצער קאָרזע, ביז צו דער קירך סאַן־מאַרקאָ, האָבן אַראָפּגעהאַנ־גען ברייטע פֿאַרשיידענע קאָלירטע טעפּעך־בענדער, קראַנצן בלו־מען און זײַנען אַרויפֿגעפֿאַלן אויף דער מאַסע קעפּ פֿון דער אָנגע־פֿולטער קאָרזע. מיט שווערלעכקייט האָבן די אויפֿזעערס פֿון דעם קאַרנאַוואַל, וואָס זײַנען געווען אָנגעטאָן אין רויטע, ווילד אינדישע פֿעדעמהיט, מיט נאַקעטע פֿיס, געקענט פּלאַץ מאַכן צווישן די מאַס־קעס פֿאַר די לויפֿערס. און איבער דער קאָרזע, אויף דעם זעלביקן אָרט, ווו עס זײַנען אַמאָל, פֿאַר דער קריסטנצײַט, די שענסטע און פֿאָרנעמסטע יונגלינגען פֿון רוים נאַקעטערהייט געלאָפֿן פֿאַר ווילד־קייט און פֿרײַקייט פֿון מעטע צו מעטע, און די שענסטע יונגפֿרויען פֿון רוים האָבן זיך זיי אין די אָרעמס געוואָרפֿן און געשטערט זיי, זײַנען הײַנט, פֿאַר די אויגן פֿון דעם הייליקן „פֿאָטער“, וועלכער איז געזעסן אין פֿענצטער פֿון דער מעטע, אין סאַן־מאַרקאָס קירך, געלאָפֿן אַכט גרײַז־גרויע ייִדן, געיאָגט פֿון קאַרנאַוואַל־זעלנערס אויף פֿערד און אונטערגעשמיסן מיט ריטער. די ייִדן, וואָס זײַנען נאַקעט געווען, נאָר בלויז אויף זיך לײַכטע העמדער געהאַט, האָבן מיט זייערע אויסגעקרימטע פֿיס און פֿולע בײַכער (ווײַל מען האָט זיי פֿיל צום עסן געגעבן פֿאַרן לויפֿן), דאָס ווילדסטע געלעכטער אַרויסגע־רופֿן בײַ די רוימערס. געהעצט און געיאָגט פֿון די מאַסן, זײַנען די

[3] גאַס, וועג.

אַלטע ייִדן געלאָפֿן. וועלנדיק פֿאַרדעקן זייערע טיילן נאַקעט לײַב, שעמענדיק זיך פֿאַר די פֿרויען, זײַנען זיי געפֿאַלן און זייערע קרומע באַוועגונגען האָבן אַרויסגערופֿן דאָס ווילדסטע לאַכן און די רוי־שנדיקסטע העצערײַען בײַ דעם אויפֿגערודערטן עולם. פֿון די פֿענצ־טער האָט מען זיי אַראָפּגעוואָרפֿן געשרייען און צורופֿן. די מאַמע האָט זיי נאָכגעיאָגט מיט האַנטפֿאָכערס און רוישנדיקן געלעכטער. און די אַלטע ייִדן, געיאָגט פֿון די שמיץ פֿון די קאַרנאַוואַל־וועכ־טערס אויף די פֿערד, געררייצט פֿון דעם ווילד געוואָרענעם עולם, פֿאַרטויבט פֿון רוישנדיקן לאַכן און גוואַלדן, זײַנען ווי משוגע גע־לאָפֿן. געלאָפֿן, ווי פֿון אַ שׂרפֿה, נישט וויסנדיק פֿון וואַנען און וווהין. געלאָפֿן ווי צעמישטע. באַגלייט מיט שפּאַס און שמיץ, זײַנען זיי ווי פֿון זיך אַליין געלאָפֿן. געלאָפֿן ווי אין אַ חלום. נישט געזען קיין מענטש און קיין הויז, נאָר שדים און רוחות, און לאַכן און שמיץ, ביז זיי זײַנען צו דער מעטע פֿאַר דער סאַן־מאַרקאָ־קירך אָנגעקומען... נאָך רוישט די צעהיצטע מאַסע, נאָך רופֿט זי זיי מיט לויטערן לאַכן, און נאָך פֿאָכען די טיכער פֿון די באַלקאָנען קעגן דעם ערשטן, וואָס איז צו צו דער מעטע. נאָר פּלוצלינג, זעט, די היט אַראָפּ! דער עולם פֿאַלט מיט די פּנימער צו דער ערד און אַ שרעקעדיק שטילשווײַגן רוט איבער די ליגנדיקע אַקסלען און די אײַנגעגראָבענע פּנימער אין דער ערד. דאָ און דאָרט פֿאַרהאַקן זיך די פֿענצטער, די סיניאָרעס און די סיניאָרן אויף די באַלקאָנען פֿאַלן אויף די קני, בייגן די קעפּ; און די גאַנצע קאָרזע, ווי איין שטראָם ליגנדיקע קעפּ, און די שטילקייט, און די שרעק רוט איבער זיי.

ער, דער מענטשגאָט, איז געווען צווישן די לויפֿערס. זייער גאָט האָבן זיי געשמיסן. זייער גאָט האָבן זיי געיאָגט. מיט זײַן בלייך פּנים האָט ער זיך אומגעדרייט פֿון דער סאַן־מאַרקאָ־וואַנט. פֿון יוספֿס לײַלעך פֿון דער שטאָט ערימתא האָט ער זײַנע נאַקעטע פֿיס צוגעדעקט און הויך האָט ער אויפֿגעהויבן דעם קרייץ איבער די ליגנדיקע קעפּ, און איז אַדורכגעגאַנגען דורך זיי...

III. *)

... Подошло время «бега». Узкое Корсо, стоящее со своими старыми мещанами — серьезными домами — издревле, оказалось утонувшим в море персидских шляп и турецких шапок. Балконы были битком набиты самыми высокопоставленными синьорами и синьоритами, которые переглядывались с большим любопытством, одетые в дикие маски и безстыдные костюмы к «бегу». Из каждого окна и балкона, где было собрано римское общество — от Аркада Мициана через целое Корсо и до храма Сан-Марко, свешивались широкие разноцветные ленты, венки, цветы, и падали на море голов переполненного Корсо. Надсмотрщики карнавала, одетые в красные шляпы из перьев, как дикие индейцы, с босыми ногами, с трудом могли проложить дорогу между масками для бегущих. И по Корсо, по тому же месту, где когда - то перед христианской эрой, бегали красивейшие и знатнейшие юноши Рима, и красивейшие девы Рима бросались им в объятия и мешали им, — по тому же Корсо теперь бегали на глазах «святого отца», сидевшего в окне цели бега в, храме Сан-Марко, восемь седых евреев, подгоняемых карнавальными солдатами на конях и бичуемые прутьями. Евреи, которые были почти нагими, имея на себе только легкие рубашки, вызывали у римлян дикий хохот своими искривленными ногами и полными животами (потому что дали им перед бегом плотно поесть). Гонимые толпой старые евреи бегали. От желания прикрыть свои полуголые тела, стыдясь женщин, они падали и их судорожные движения вызывали самый дикий хохот и шумные наускивания у возбужденной толпы. Из окон неслись им вслед крики и замечания. Толпа подгоняла их ручными веерами и шумным хохотом, и старые евреи, гонимые ударами карнавальных сторожей на конях, травимые одичавшей толпой, оглушенные громким хохотом и криками, бегали как сумасшедшие. Бежали, как от пожара, не зная откуда и куда, бежали, как умалишенные; провожаемые шутками и плетьми, они бежали, как автоматы; бежали, как во сне, не видели ни людей, ни домов, только дьяволов и призраков, и хохот и побои, пока не достигли цели у Сан-Марко. Возбужденная толпа еще шумит, она догоняет их звонким хохотом и платки еще машут с балконов первому, достигшему цели. Но вдруг, смотрите: шляпы долой! Толпа падает ниц к земле и щемящая тишина воцаряется над лежащими спинами и над опущенными в землю лицами. Кое-где закрываются шумно окна, синьориты и синьоры на балконах падают на колени, гнут головы; и все Корсо, как поток лежачих голов — и тишина, и страх царят над ними.

Он, Человек-Бог, был среди «бегунов», Бога своего они бичевали, Бога своего они гнали. Бледным лицом своим он обернулся из под стены Сан-Марко. Простыней Иосифа из Аримата, он прикрыл свои голые ноги, и высоко над лежащими головами он поднял крест и прошел между ними...

*) Легенда этой главы была тоже разработана Зангвилем в одном из его рассказов (примечание автора). Эта легенда была также использована Эренбургом в „Лазике Ройтшванеце“. Прим. пер.

דער לעצטער פון די פינף האט אין א פענצטער אריינגעקלאפט:

— מענטשן! אונדזערע ליגן געשאכטן אין מיטן מארק... מען לויפט מיר נאך... לאזט זיך פארשטעקן...

פארשלאסן איז געווען דעם ברודערס הארץ ווי די טיר פונעם הייזל.

און עס האט געבלישטשעט... בלוט פון א יונגלינג האט א טויט שטאל אין א לעבעדיקער האנט געווארעמט...

און די זון האט זיך אין א בלויען, טונקעלן וואלקן געהילט. איר ליכט האט זיך דא און דארט פון די וואלקנריס געגאסן און באקושט וואסער, פעלד, הויז און בוים מיט הימלליכט. נאר באלד האט דער וואלקן זיינע ריסן באהאפטן און מאט איז געווארן וואסער, פעלד, הויז און בוים. נאכט איז געווארן איבער דעם טראיאנאווער הימל און איבער דער טראיאנאווער ערד. זע די שווארצע האנט, וואס ציט שווארצע שלייערן פון אלע עקן פון דער וועלט אוןווארפט זיי איינס אין אנדערן אריין, און שלעפט זיי איבער טראיאנאוו ארום. שווארץ און נאכט איז איבער טראיאנאוו; שווארץ און נאכט איז איבער די הייזלעך, וואס שטייען, טיר און לאדן פארהאקט, פון פארזונען־אונטערגאנג ביז נאך זיין אויפגאנג, און דער טויט וווינט אין זיי. לעבעדיקער טויט און טויט לעבן. און דער מלאך המות האט זיין מאנטל פארשפרייט איבער זיי. שטייען זיי, די הייזלעך, ווי נאך ווידוי אפגעזאגט, אנגעגרייט צו אלעם. נאר פון איין זייט זעט מען נאך א רויטן ווייטן שטראנד איבערן הימל אויף מערב־זייט, ווי א ראנד פון א רויטן, ווייסן, פייערדיקן ברעג אויף א שווארצן ים. און פון איין עק דארט שטראלן־ארויס פראנק און פריי אין דער נאכט אריין ליכטיקע שטראלן פון א ברענענדיקן לאמפ און בויערן־דורך מיט שרעק די טויטנאכט איבער דער שטאט. און פון דארט הערט מען א ווייט־ווייט שפילן פון א הארמאניקע, נאר די ליכטיקע שטראלן פון די פענצטער און די קלאנגען פון דער הארמאניקע שרעקן מער ווי די שווארצע טויטע נאכט, וואס איז אויסגעשפרייט...

און אין פנים אריין פון שווארצן הימל טראגט די טראיאנאווער ערד אויף זיך, אין מיטן פון איר שענסטן פלאץ פון איר מארק, איבערגעגעבן הפקר דער נאכט און דעם שווארצן שלייער, פיר טויטע קערפערס אין ברודיקן וואכעדיקן אנטועכץ. און איינער ליגט, און זיין שווארץ בלוט געגליווערט, פאר א פארמאכטע טיר, הינטער דעם טראיאנאווער נאכטהימל.

און זע, ווער איז דאס? פון וואנען קומט דאס די, וואס גייט־ארויס פון דער נאכט און פון דעם שווארצן, אין אירע ווייסע תכריכים, אין איר הויב אויפן קאפ, אין אירע שבת אויערן־רינגלעך אין אירע אויערן? און הויך איז זי ווי א קעניגין, און גייט ווי א משוגענע מאמע וואלט זי געווען, און טראגט עפעס אין איר ברייטן פארטעך, און ציט עפעס פון איר ברייטן פארטעך ארויס. זע! שטיקער צעריסענע ספרי־תורות, שטיקער צעריסענע טליתים, שטיקער צעריסענע פרוכתן, און נייט, נייט א לאנגע, לאנגע פלאכטע, און רעדט שטיל און שמייכלענדיק צו זיך:

— מיינע קינדער האבן זיי מיר געטויט. האבן זייערע לייבער אין די גאסן געווארפן. כ'האב מורא, די פייגל זאלן מיר זיי נישט אויפעסן. מי איך מיר. ליילעכער נייען, ליילעכער נייען... גיט מיר שטיקער ספרי־תורות, גיט מיר צעריסענע פרוכתן, גיט מיר טליתים, גיט מיר... גיט מיר... איך מוז דאך מיר ליילעכער נייען, ליילעכער נייען, מיינע קינדערס לייבער צודעקן... כ'האב דאך מורא, פייגל זאלן זיי נישט אויפעסן...

צי איז זי נישט די, וואס שטייט אליין אויפן וועג קיין בית־לחם? אירע אייגענע האבן זיך אין דער מערת־המכפלה באהאלטן, איר מאן מיט איר שוועסטער... האבן זי אליין אויפן וועג איבערגעלאזט, אז זי זאל די קינדער היטן... שטייט זי יעדע נאכט אויף און קוקט דורך די פענצטער, דורך די לאדנס אריין, אבער אירע קינדער טוען שלאפן...

Последний из пяти постучался в окно;

— Люди! Наши лежат зарезанные посреди рынка... За мной гонятся... Дайте укрыться...

Сердце брата было закрыто, как дверь хатки.

И заблистало... И молодая кровь юноши согрела мертвую сталь в живой руке.

И солнце куталось в голубое, темное облако; свет его здесь и там лился сквозь трещины облака и небесный свет засыпал поцелуями воду, поля, дома и деревья. Но скоро облако зашило свои трещины и померкли вода, поля, дома и деревья. Над троянской землей и троянским небом спустилась ночь. Видишь-ли черную руку, которая тянет черные покрывала изо всех концов света, и бросает их одно в другое и тянет их над Трояновой. Черная ночь царит над Трояновой, черная ночь царит над домиками, стоящими с закрытыми дверьями и ставнями от начала захода солнца до его восхода и смерть их заселяет. Живая смерть и мертвая жизнь. И ангел смерти распростер пальто свое над ними. И домики стоят, как после „Видуй“ готовые на все. Только с одной стороны еще видна красная, далекая полоса на западном краю неба, как край красного, пламенного, далекого берега на черном море. И из одного края ночи просвечивают свободно в темную ночь светлые лучи горящей лампы и пробуравливают ужасом мертвую ночь над городом. И оттуда слышится далекая игра на гармонике, но светлые лучи из окон и звуки гармоники пугают более, чем черная, мертвая, распростершаяся ночь...

И трояновская земля несет на себе, посреди самой красивой части своего рынка, четыре мертвых тела, одетых в грязное, будничное платье. И этими мертвыми телами, отданными на милость ночи и черного покрывала, трояновская земля дышет в лицо черному небу. И еще один лежит, застывший в своей черной крови, при закрытой двери, под трояновским черным небом.

И глянь-ка: кто это? Откуда приходит та, которая выступает из ночи, из темноты, в своих белых «тахрихим», в чепке на голове, со своими субботними серьгами в ушах? И высока она, как царица и идет она, как сумасшедшая мать, и что-то несет она в своем широком фартуке и что-то вытягивает из своего широкого фартука. Смотри: она вытягивает куски разорванных «Сефер Тойрес», куски разорванных «талейсим», куски разорванных «порейхесен» и шьет, шьет длинное покрывало, и говорит тихо, улыбаясь сама себе...

... — Детей моих они убили, тела их разбросали по улицам. Боюсь, чтобы птицы их не с'ели, так я тружусь! Шить простыни... Дайте мне куски «Сефертойрес». Дайте мне порванные «порейхесен», дайте мне «талейсим», дайте мне... дайте мне... Ведь должна же я простыни шить, простыни шить, простыни шить... Прикрыть тела детей моих. Ведь боюсь я, чтобы птицы их не с'ели...

Не она ли это, которая стоит одна по дороге в «Бет—Лехем»? Ее родные спрятались в пещере Махпейло, муж ее и сестра... Оставили ее самое на дороге, чтобы детей хранила. Так она встает каждую ночь и смотрит через окна, сквозь ставни, но дети ее спят.

איז זי אַליין פֿון וועג, וואָס פֿירט קיין בית־לחם, אָנגעקומען. פֿלאַכטעס נייט זי זיך, אירע קינדערס לײַבער צו פֿאַרדעקן.

און ווער איז די, וואָס גייט איר נאָך, אַ טריט נאָך אַ טריט? יונג איז זי, ווי אירס אַ טאָכטער. זע, זי שטרעקט נאָך איר אירע הענט אויס און בעט זיך בײַ איר:

— לאָז מיך, מאַמעשי, לאָז מיך דיר העלפֿן די פֿלאַכטעס נייען... מײַן קינד האָב איך פֿאַר זיי צום קרבן געבראַכט... איך האָב געזען ווי דאָס בלוט רינט פֿון די לעכער פֿון זײַנע הענט, פֿון די לעכער פֿון זײַנע פֿיס, ווי זיי האָבן אים מיט די נעגל אין האָלץ געקלאַפּט, און זײַן רוקן ברעכט זיך הינטער אים... און ווי ער האַלט די אויגן צום הימל געווענדט און בעט מיט די ליפּן: וואַסער. זיי האָבן אים אַ שוואָם אין עסיק דערלאַנגט. פֿריילעך בין איך געווען, מאַמע. איך האָב אין מיר די טרערן געשלונגען און פֿריילעך בין איך געווען. איך האָב מיך געפֿרייט, מאַמעשי, אַז איך ברענג מײַן קינד אַ קרבן פֿאַר זיי. אַ קרבן ברענג איך אים צו גאָט, פֿאַר וועלט, פֿאַר זיי, פֿאַר זייערע זינד, פֿאַר זייערע זינד... זע, איצט האָבן זיי מײַן קינדס בלוט גענומען און צום געלעכטער די מענטשן מיט דעם די פּנימער פֿאַרשמירט... אין מײַן קינדס נאָמען האָבן זיי מײַנע קינדער געשאָכטן. עס זײַנען מײַנע מתים... מײַנע הרוגים... מײַנע קינדער האָבן דאָס געטאָן, אין מײַן קינדס נאָמען... לאָז מיך דיר העלפֿן פֿלאַכטעס נייען... מײַנע מתים פֿאַרדעקן, אַז די פֿייגל פֿון הימל זאָלן זייערע לײַבער נישט עסן... לאָז מיך דיר העלפֿן, די פֿלאַכטעס נייען...

און די מאַמע רחל מיט איר טאָכטער מרים האָבן זיך אין מיטן מאַרק געזעצט, אין נאַכט און שוואַרצן געהילט, האָבן פֿלאַכטעס גענייט, פֿון צעריסענע ספֿרי־תּורות פֿלאַכטעס גענייט, פֿון צעריסענע טליתים, פֿון צעריסענע פּרוכתן, וואָס די מאַמע רחל האָט אין איר פֿאַרטעך אויפֿגעקליבן — און די טויטע לײַבער פֿון אירע זין פֿאַרדעקט, פֿאַרשטעלט פֿון די פֿייגל פֿון הימל, און ווײַט אויסגעצויגן די פֿלאַכטעס, ווײַט אויך צו פֿאַרדעקן דעם איינעם זון, וואָס איז געלעגן פֿאַר דעם פֿאַרשלאָסענעם טויער, פֿאַרן הײַזל.

Так она пришла сама, пришла с дороги, ведущей в Бет—Лехем, и покрывала она шьет, чтобы прикрыть тела детей своих.

А кто такая та, идущая ей вслед, шаг за шагом? Молода она, как дочь ее выглядит. Смотри, она протягивает к ней руки свои и умоляет ее.

— Позволь мне, мамочка, позволь мне помочь тебе шить покрывала... Дитя свое я им в жертву принес... Я видела как кровь течет из ран его рук, из ран его ног, как они прикалывают его к дереву гвоздями и спина его ломается позади него. И как он направляет глаза свои в небо и просит губами: «воды». Они дали ему губку с уксусом, но я не плакала, мамочка! У тебя я училась. Радостная была, мама, я глотала свои собственные слезы и я была весела. Я радовалась, мамочка, что приношу сына в жертву для них, в жертву Богу, миру, за них, за их грехи, за их грехи... Смотри-же, теперь они взяли кровь моего дитяти, и ради озорства размазали ее на лицах людей... Во имя моего дитяти они зарезали моих братьев. Ведь это мои мертвецы... мои убитые... мои дети это делали во имя моего дитяти... Позволь-же мне помочь тебе шить покрывала... Моих мертвецов прикрыть, чтобы птицы небесные не с'ели их тела... Позволь мне помочь тебе шить покрывала...

И мать Рахель с дочерью своей Мириам уселись посредине рынка, окутанные ночью и черной одеждой, и шили покрывала из разорванных «Сефер-Тойрсс», шили покрывала из разорванных «талейсим», из разорванных «порейхесен», которые мама Рахель собрала в своем фартуке, — и мертвые тела своих сынов прикрыла от птиц небесных. И широко они простерли покрывала, так широко, чтобы прикрыть и единого сына, лежавшего перед закрытыми воротами, перед домиком.